

Voorwoord

Als fotografe zijn beelden helemaal mijn ding. Ik ben dan ook overweldigd en verheugd over de steeds groter wordende rol die beelden vandaag spelen in onze samenleving. Door sociale media worden beelden steeds belangrijker. Ze zijn niet zomaar een weergave van iets, een vastleggen op een gevoelige plaat. Vandaag zijn beelden een communicatiemiddel geworden, waarbij woorden overbodig geworden zijn. We delen foto's op Instagram of op Facebook die voor zich spreken, die hun eigen verhaal vertellen en geen extra uitleg vragen. De technologie werkt deze evolutie in de hand. Iedereen heeft vandaag continu een camera bij zich. Dagelijkse details en belangrijke indrukken werden nog nooit zo vlot vastgelegd en gedeeld. We fotograferen en laten ons fotograferen zonder erbij stil te staan. En we delen die foto dan even achteloos met de rest van de wereld. Beeldtaal is een nieuwe taal geworden. Alleen weten we nog niet goed hoe we die moeten spreken.

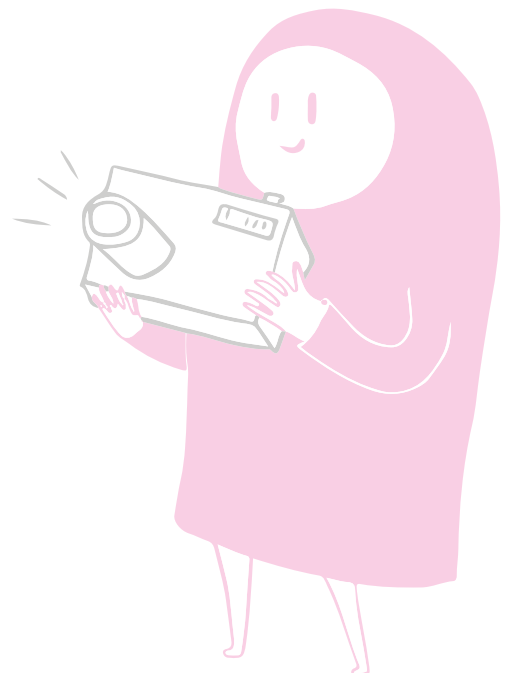
Zeker kinderen en jongeren stappen volop mee in deze evolutie zonder goed te weten hoe ze hiermee concreet moeten omgaan. Beeldtaal is dé taal van de jongere generatie. Een taal die op school vaak niet gesproken wordt.

Beeldtaal biedt uitdagingen maar ook extra mogelijkheden voor het onderwijs. Mogelijkheden, want werken met beelden kan een lesmethodiek op zich zijn maar kan ook heel interessant lesmateriaal opleveren die heel wat leerprocessen aanschouwelijker maken. Niet alleen in eindtermen of ontwikkelingsdoelen rond media en muzische vorming, maar veel breder dan dat.

Tegelijkertijd brengt dit alles heel wat uitdagingen met zich mee. Want het continu voorhanden zijn van camera's maakt dat kinderen (en volwassenen) ook vaak zomaar klikken zonder precies te weten hoe ze een sterk beeld kunnen maken dat precies het verhaal vertelt dat ze willen vertellen. Uitdagingen omdat kinderen moeten leren om beelden te begrijpen. Niet louter het 'kunnen interpreteren van een (gemanipuleerd) beeld' in deze maatschappij van Photoshop en reclamefoto's. Vandaag moeten we verder kijken dan dat. Het gaat niet langer alleen om interpreteren maar ook om zelf communiceren. Zelf een verhaal vertellen.

Leerkrachten zien vaak wel de mogelijkheden maar struikelen over de uitdagingen. Er is dan ook weinig materiaal voorhanden om beeldtaal in de klas binnen te halen. Het weinige materiaal dat bestaat, richt zich bijna uitsluitend op de negatieve kant van het verhaal, op bescherming, beveiliging, preventie. De positieve kant, het verhaal van communicatie en creativiteit, ontbreekt. We leren alleen hoe we misbruik van die nieuwe taal kunnen detecteren, niet hoe we de taal zelf kunnen spreken. Daarom dit pakket. Om leerkrachten handvatten te geven om concreet met beelden en beeldtaal aan de slag te gaan. Om werkmethodieken aan te reiken die rijk en verrijkend zijn, die kinderen aanmoedigen om hun intuïtieve blik te verscherpen. Om leerkrachten te helpen hen hierin te ondersteunen. Want kinderen moeten leren lezen, schrijven en spreken, niet alleen met woorden, maar ook met beelden.

Evy Raes

Waarom dit pakket?

In onze maatschappij zijn beelden alom tegenwoordig. Nog nooit werden kinderen geconfronteerd met zo veel verschillende schermen en media. Nog nooit hadden ze zelf zo vlot toegang tot fotocamera's via hun smartphones, tablets of compact camera's. Beelden zijn onderdeel van ons leven geworden. Er is dan ook al langer aandacht voor de interpretatie van die beelden. We willen dat onze kinderen beseffen dat een beeld in een context gebruikt moet worden. Dat de maker van een beeld soms iets anders bedoeld dan dat de ontvanger interpreteert. Dat er zoiets bestaat als Photoshop en dat beelden makkelijk gemanipuleerd kunnen worden. We willen kinderen leren dat beelden geen objectieve, maar subjectieve elementen zijn en dat ze hier kritisch tegenover moeten staan.

Dit zijn inderdaad belangrijke leerpunten. Maar vandaag moeten we verder gaan dan dat. Doordat camera's zo makkelijk voorhanden zijn, zijn kinderen niet langer enkel consument maar ook producent van beelden. Beelden zijn een communicatiemiddel op zich geworden. Ze worden gedeeld via (sociale) media om een verhaal te vertellen, om een indruk over te brengen. Beelden zijn een taal geworden en het is de rol van onder andere het onderwijs om kinderen ook die taal (beter) te leren spreken.

De focus in dit pakket ligt dan ook op het zelf maken van beelden. Het bewust maken van een foto is een belangrijke start van de beeldtaal: het zal ervoor zorgen dat je beelden precies datgene vertellen wat je wilt vertellen. Dit pakket vertrekt vanuit de visie dat het kind producent is van beelden en heeft als centrale vraag 'hoe kan het kind beter en bewuster foto's maken?'. Want de camera is vaak dommer dan we denken. Kinderen moeten leren vertrouwen op hun eigen ogen en concrete technieken leren om wat ze zien te vertalen op een foto. Ze moeten leren om zelf bewust hun omgeving te veranderen om een sterkere compositie te krijgen. Ze moeten leren, durven kijken en observeren. Kortom, dit pakket helpt kinderen te leren om foto's te 'maken', niet zomaar foto's te nemen.

Tegelijkertijd wordt het interpreteren van beelden niet uitgesloten in dit lesmateriaal. De leerlingen koppelen hun zelfgemaakte beelden regelmatig terug naar elkaar en bekijken elkaars materiaal en voorbeelden. Zo leren ze kijken vanuit verschillende perspectieven en zullen ze hun eigen handelen hierop afstemmen. Het met elkaar delen en samen bespreken van beelden vormen een sterke leerstimulus. Maar als vertrekpunt kiezen we dus het maken van de beelden. Door zelf te fotograferen, worden kinderen zich bewuster van wat er allemaal een rol speelt bij fotografie. Ze leren te kijken naar beelden, deze te interpreteren en niet gewoon te consumeren en voor 'waar' aan te nemen. Bovendien leren ze er ook zelf mee te communiceren.

Dit pakket kadert mooi in het hele mediawijsheid-verhaal, maar bekijkt het ook breder dan dat. Beeldtaal kan perfect in diverse vakken geïntegreerd worden. Het leent zich perfect tot 'out of the box denken'. Zo kan de leerlijn rond breuken prachtig didactisch vormgegeven worden aan de hand van beelden die kinderen zelf maken. Klasgesprekken rond godsdienst of levensleer kunnen extra diepgang krijgen door beeldmateriaal. Poëzie kan met woorden uitgedrukt worden maar heel mooi aangevuld en besproken worden door middel van beelden. De voorbeelden zijn legio, de mogelijkheden eindeloos. Beeldtaal is een taal, net zoals woorden dat zijn. Een taal die per definitie vakoverschrijdend werkt. Door beelden ook effectief te integreren in een vakoverschrijdende aanpak, zal de leerwinst stijgen.

Zeg het met beelden, want ...

... een beeld zegt meer dan duizend woorden. Parate kennis zou je denken, maar we doen er vaak weinig mee, zeker in de les. Beelden worden er vaak niet meer dan illustraties bij tekst. En wanneer we een presentatie tonen, staat die vaak overvol met woorden.

Kinderen en jongeren leven echter wel naar deze wijsheid. Niet voor niets praten ze met beelden, emoji's, in hun populairste chatapps. Het zijn de 'beeldapps' die naast de chatapps de snelst groeiende jongerenaanhang kennen: of het nu YouTube en Tumblr was, Instagram en Vine is, of de trend van morgen wordt. En hun dagboek staat ver van de geschreven versie onder hun matras: het bestaat uit selfies en vlogs via de smartphone in hun broekzak naar het net.

Maar de wijsheid die kinderen en jongeren vaak nog ontbreken is net die stap verder: wie maakte het beeld en waarom? En waarom juist dit beeld en hoe? En welke boodschappen geven ze daarmee tussen de regels? En waarom geven ze die aan mij? Wat willen ze dat ik doe na het zien van dit beeld? Vragen waar jong en oud moeten bij stilstaan. Vragen waar ouderen jongeren bij kunnen helpen.

Al doende leer je, nog zo'n wijsheid. Het Vlaamse Kenniscentrum Mediawijsheid, Mediawijs.be, ondersteunt daarom fotografe Evy Raes en pedagoge Nel Broothaerts bij het maken van deze bundeling van werkvormen om actief op school aan de slag te gaan met fotografie. Want waarom je een beeld nu net zo of zo kadert en hoe je het er iets beter of minder goed doet uitzien, dat leer je het beste wanneer je het zelf doet.

Ook dat is een belangrijke vraag voor kinderen en jongeren. Niet alleen: "Hoe moet ik de beelden van anderen interpreteren?" Maar vooral: "Hoe kan ik beelden zó maken dat ik er mijn boodschappen het beste mee kan verspreiden?" Want dat is echt mediawijsheid: het goed en actief aanwenden van media om er je eigen doelen mee te verwezenlijken.

Andy Demeulenaere
Coördinator Mediawijs.be,
Vlaams Kenniscentrum Mediawijsheid

